

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК 330.13

І. Л. ЛЕОНІДОВ,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
політичної економії та управління,
Національна металургійна академія України*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА ВЛАСНОСТІ Й ПРИВЛАСНЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ В МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ДУМЦІ

У статті розкривається частина поглядів представників інституціонального напрямку економічної думки, яка присвячена поняттям власності та привласнення у міжнародній економіці. Проаналізовано основні методи дослідження власності й привласнення в соціально-інституціональній школі. Виявлено використання представниками інституціонального напрямку міждисциплінарного підходу при трактуванні власності й привласнення. З'ясовано, що відповідно цьому підходу вчені виділяли у привласненні інтелектуального продукту економічні, соціальні й політико-правові ознаки. Обґрунтовано умови реалізації привласнення інтелектуального продукту інституціональною системою (регламентація доступу). Визначено, що пріоритет інституціональних досліджень привласнення інтелектуального продукту сконцентрований на державній специфікації і нормах законів. Виділено формалізацію діяльності інституціональних суб'єктів привласнення інтелектуального продукту законами, правилами, традиціями, звичаями, нормами. Розкрито розмежування етапів формування концепції привласнення інтелектуального продукту за критерієм виокремлення основних ознак атрибутів взаємодії належності та набуття інтелектуальних сутнісних сил. Внесені пропозиції щодо поглиблення досліджень ознак атрибутів взаємодії належності та набуття інтелектуальних сутнісних сил на основі інституціональних розробок.

Ключові слова: власність, привласнення, інтелектуальний продукт, належність, набуття, атрибути інтелектуальних сутнісних сил.

Постановка проблеми. Економічно розвинені країни, завдяки розширенню масштабів привласнення інтелектуального продукту в ХХ-ХХІ ст., сконцентрували технологічні можливості для інформаційного розвитку глобальної економіки. Нажаль, така економічна прагматичність привласнення інтелектуального продукту при реалізації зазначених можливостей не супроводжується вирішенням глобальних проблем сучасності. Загострення

відмічених проблем актуалізує в дослідженні привласнення інтелектуального продукту врахування позаекономічних чинників (політико-правового, соціального, етнічно-культурного, екологічного та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання економіко-неекономічні чинників у наукових пошуках та на практиці набуло певних традицій. Наприклад, в економічних дослідженнях – це обґрунтування закономірностей інституту інтелектуальної власності [1; 2], в соціології – виокремлення напрямків «соціологія інтелектуальної праці» [3; 4] та «соціологія інтелектуальної власності» [5; 6], у політико-правовій царині – ствердження «демократичних суспільств» [7; 8; 9], в екології – втілення концепції «сталого розвитку» [10; 11; 12] тощо. Емпіричний досвід усунення диспропорційності привласнення інтелектуального продукту збагачується відповідними програмами («Tempus», «Освіта для всіх», «EduLink», «Еразмус Мудус», «Moodle» та ін.), проектами («Liux», Каліфорнійського університету «Домашні мережі», Канадської коаліції творців музики «CCMC», вільного ПО «Free Software Foundation», електронних бібліотек «Максима Мошкова», «Гумер» та ін., віртуальних лабораторій «наука без кордонів», «освіта без кордонів», Мічиганського технологічного інституту «Creative Commons» та «Science Commons» за ліцензіями яких розвивається інтернет-ресурс «Вікіпедія» [13]) тощо. Наведені приклади демонструють дискретність виявлення моментів привласнення інтелектуального продукту, висвітлюючи імператив поглиблення досліджень інституціональних підходів, які привертають увагу до впливу позаекономічних чинників привласнення інтелектуального продукту.

Формулювання цілі статті. Виявлення в наукових поглядах представників інституціональної школи економічної думки поняття власності й привласнення інтелектуального продукту, у т.ч. на рівні міжнародної економіки.

Викладення основного матеріалу. Започаткування міждисциплінарного підходу з пріоритетом використання великого статистичного й фактичного матеріалу дозволило представникам інституціонального (старого) напрямку Т. Веблену («Теорія бездіяльного класу», [14]), У. Мітчеллу («Цикли ділової активності», [15]), Дж. Коммонсу («Правові основи капіталізму» [16]) визнати необхідність державного втручання у обмін інформацією, оптимізацію її обсягу й спрямованості [17, 26], для ефективного функціонування у т.ч. й привласнення інтелектуального продукту в інституціональному середовищі. Висвітлюючи таке привласнення Т. Веблен виділив «сінкопійований процес розширення», що призводив до того, що місце власності на матеріальні блага у значній мірі зайняла власність на невідчутні блага («Абсентеїстська власність і підприємництво», [18, с. 71]), а також інстинкт майстерності, який збільшує

запас технічних знань [18, с. 67], роль нематеріальних благ у обміні [18, с. 62] тощо. Із соціально-правового погляду Дж. Коммонса, реалізація привласнення через претензії володарів невідчутної власності не може бути урегульованою прийнятним для усіх шляхом [18, с. 67], а лише через юридичну процедуру. У своїй концепції колективних дій автор виділив специфіку привласнення інтелектуального продукту через двоїстість невідчутної власності – титул власності та саме благо [18, с. 81]. Для аналізу привласнення інтелектуального продукту У. Мітчелл радив вивчати різні документи, у т.ч. тексти з формальними правилами та тексти, які відображають вірування (програми політичних партій, асоціацій та ін.). Науковець акцентував увагу в такому привласненні на ролі звичок, які багато в чому ірраціональні. Засновникам соціально-інституціонального напрямку за допомогою якісних методів дослідження вдалося наблизитися до альтернатив процесу привласнення, досліджуючи економіко-політичні, економіко-правові та інші економіко-неекономічні взаємодії. Однак, описовий реалізм «старого» інституціоналізму сприяв відмові від сприйняття об'єктивної структури привласнення, від спроб теоретичного аналізу його елементів, форм, механізмів тощо.

Розвиток еволюційно-соціологічних методів й інтегрованих підходів сприяв заміщенню «методологічного екстремізму» [19, с. 77] та пріоритету вивчення аспекту еволюції інститутів у т.ч. й привласнення інтелектуального продукту. Стосовно нього Ф. Перру акцентував увагу на підготовку масових нововведень у майбутньому та необхідності використання «ефекту захоплюваності» у прискоренні економічного зростання, шляхом інвестування у наукові дослідження [20, с. 48]. Представники трансформаційного інституціоналізму доповнили особливості привласнення інтелектуального продукту змінами у традиційних зв'язках власності й управління. Це – «дифузія капіталу», що сприяє використанню високотехнологічного обладнання в концепції «колективного капіталізму» Г. Мінза («Корпоративна революція в Америці» [21]); передання функцій контролю над власністю до органів народу – найманих менеджерів, що уможлиблюють втілення передових досягнень НТП у теорії «народного капіталізму» А. Берлі («Капіталістична революція двадцятого століття») тощо. Післявоєнний технологічний детермінізм інституціоналізму, формував уявлення про привласнення інтелектуального продукту на основі еволюційного та функціонального методів, акцентуючи на його зв'язку з науково-технічною революцією, як головним фактором еволюційного оновлення, його джерелі – корпорації, суб'єкті привласнення – техноструктурі. Зазначене пояснювалося переміщенням реальної влади в корпораціях від власників капіталу до техноструктури, яку складає інженерно-технічний персонал, в моделі «нового індустріального суспільства»

Дж. Гелбрейта [22]; головування знань (а не власності), пріоритетом інтелектуальних технологій та їх представників (вчені, математики, економісти та ін.) в моделі «постіндустріального суспільства» Д. Белла [23, с. 330-342]; наявністю знання (високотехнологічного), здатного породжувати нове знання і втілюватися в будь-яку сферу людської діяльності, як важеля всебічної влади корпорації в теорії «трьох хвиль» Е. Тоффлера [24]; акцентом на процесах генерування, обробки і передачі інформації як основних джерел розвитку в теорії «інформаційного суспільства» М. Кастельса [25]. Нажаль, створеним на базі технологічного підходу поясненням «технології» як засобу і форми знань, властива гіпертрофія значимості техніки в процесах трансформації й ігнорування соціально-економічної складової відносин привласнення.

Неоінституціональна економіка започатковувалася на підґрунті неокласичного підходу і розвивала розуміння привласнення інтелектуального продукту методами маржинального аналізу, теорії ігор, принципом методологічного індивідуалізму, у кількох напрямках. Одним із них є теорія прав власності (А. Алчян [26], Г. Беккер [27], Р. Коуз [28]). З погляду цих представників привласнення відноситься тільки до права, титулу, інтересу; вони виникають між людьми з приводу використання рідких благ; ці права є санкціонованими суспільством (через державні закони, адміністративні розпорядження, традиції, звичаї); права власності (пучок прав) мають поведінкове значення заохочення чи придушення; об'єкти таких прав охоплюють блага від матеріальних до безтілесних і, навіть, невідчужувані особисті свободи; несанкціонована поведінка стосовно привласнення – це акти раціонального економічного вибору. Джерела економічної теорії прав власності беруть початок з англосаксонської правової традиції, яка припускала можливість дроблення прав власності на будь-який об'єкт між кількома приватними особами як їх правомочності. Розщеплення привласнення повного «пучка прав» щодо інтелектуального продукту на складові правочинності (за Р. Оноре [29, с. 11] складаються з 11 елементів), створює основу для оптимізації набору комбінацій правочинів для найефективнішого впливу на процеси розподілу інтелектуального ресурсу, частки та рівня доходу від нього, балансування обсягу й умов його обміну тощо.

В теорії трансакційних витрат О. Вільямсон («Економічні інституції капіталізму», [30]) узагальнив види трансакцій у відповідній класифікації, яку доповнив витратами опортуністичної поведінки (морального ризику та здрирства), що детермінують в привласненні інтелектуального продукту права власності, економію на інформаційному обміні (шляхом підвищення дієвості інформації, економії на збиранні інформації та «конвергенції очікувань») тощо. Дослідження, що базуються переважно на синергетичному підході,

природничо-наукових методах, виокремлюють трансакції пошуку й обробки інформації, специфікації прав власності на неї, виділення ефективних форм привласнення, інтерактивного процесу формування відповідної соціальної структури, раціонування тощо. Інтегрування процесів привласнення інтелектуального продукту та його селекції за видами трансакцій сприяли обґрунтуванню альтернатив процедури вибору й ухвалення найраціональніших інвестиційних рішень [17, 39].

Представники теорії суспільного вибору Дж. Бьюкенен («Суспільні фінанси і суспільний вибір», [31], К. Ерроу («Коллективний вибір та індивідуальні цінності», [32], М. Олсон («Логіка колективної дії», [33], Д. Мюллер («Сучасні корпорації», [34], Г. Таллок («Розрахунки згоди», [35]) зосередилися на пріоритетах інституціональних обмежень, норм і правил суспільства, що обумовлюють поведінкові передумови, зокрема: людина може мінімізувати інтелектуальні зусилля якщо володіє обмеженою інформацією; володіння майном включає «невідчутний капітал», невіддільний від особистості свого володаря, – встановлену репутацію та ділові зв'язки тощо. Також, з позиції методології неокласиків проаналізовано реалізацію привласнення, опосередкованого структурними елементами формальних інститутів (політичними як владна ієрархія, економічними в правах власності, контрактації – залежно від умов гарантій), які використовуються у трансформуванні зв'язків «багатство-влада», скажімо, для заволодіння політичною рентою. Однак, на перевірку виявилася невідповідність положень нормативної теорії соціального вибору з фактами позитивної господарської практики, наприклад, у випадку детермінації з боку формування соціально-свідомого вибору напрямку привласнення інтелектуального продукту.

В теорії економічних організацій, що представлена поглядами Ф. Найта («Ризик невизначеності та прибуток», [36], Г. Демзеця («Природа фірми», [37, с. 237-267], Кл. Менара («Економіка організацій», [38]), розглядається привласнення інтелектуального продукту переважно в аспекті обмеженої раціональності, обмеженості і платності інформації. Характеристики привласнення інтелектуального продукту надавалися крізь призму трансакцій обробки і передачі інформації, забезпечення економічної влади, контролю над об'єктами власності; заміни трансакційних витрат на координаційні (владний розподіл ресурсів); поведінки економічних суб'єктів в умовах асиметричності інформації [17, с. 29], залежності між вибором структури управління та отриманням знань [17, с. 48]. Ці набірні виявляли привласнення інтелектуального продукту як процес (виробництва), що забезпечує джерело високої продуктивності економічної організації, недосяжної ринком, як недостатньо регламентованим.

Нова економічна історія («кліометрика» Д. Норта) враховує інституціонально-історичний аспект впливу розвитку інститутів [39] на стан привласнення інтелектуального продукту та його структуру. При цьому акцентується на становленні функцій інститутів відповідно упорядкування розподілу інформації, розвитку й динаміки видів трансакцій – витратах вимірювання й пошуку інформації, другому етапі економічної революції, де поєднання науки й технології забезпечило виробництво нових знань при постійних витратах, що сприяло розвитку науково-дослідних установ, виникненню систематичного попиту на наукові знання, захисту прав інтелектуальної власності тощо. В аналізі зазначеного моменту історичного розвитку інститутів виявлено функціонування їх частини низької якості («інституціональні пастки»). Розширення теоретичних уявлень про останні дозволяє виявляти в Україні крадіжки й хабарництво [40] як «економний» спосіб привласнення благ.

Отже, розглянуті напрямки неоінституціональна теорія, являючи реакцію на недостатню увагу до інституціональних проблем привласнення в умовах зростаючої динаміки економічного розвитку й недоліків відособлення від безпосереднього економічного аналізу, в цілому виконують історичну роль забезпечення теоретичного відображення нових умов господарювання в змісті економічних процесів привласнення інтелектуального продукту.

Як бачимо, позиція прихильників інституціональної течії (див. табл.1.) започатковує розуміння привласнення інтелектуального продукту як конвергентного утворення. Його стрижнем постає інституціонально-соціологічний напрямок, значно доповнений певними принципами й закономірностями соціології, права, політології та ін. щодо привласнення інтелектуального продукту його поверхневих форм, їх реалізації в умовах інституціонального середовища.

Таблиця 1

Порівняння поглядів представників конвергентного етапу формування концепції привласнення інтелектуального продукту

течії	методи	концепції, теорії	ознаки
старий інституціоналізм	еволюційний метод, міждисциплінарний підхід	інституціональна теорія, Т. Веблен, У. Мітчелл,	- «сінкопійований процес розширення», що призводив до того, що місце власності на матеріальні блага у значній мірі зайняла власність на невідчутні блага, а також інстинкт майстерності, який збільшує запас технічних знань, роль нематеріальних благ у обміні; - юридична процедура реалізації претензій володарів невідчутної власності;

		Дж. Коммонс	- в такому привласненні на ролі звичок, які багато в чому ірраціональні.
післявоєнна інституціональна теорія	еволюційно-соціологічні методи, еволюційний, функціональний, синергетичний підхід, природничо-наукові методи	еволюційно-соціологічна, Ф. Перру, трансформаційного інституціоналізму, Г. Мінз, А. Берлі, технократична, Дж. Гелбрейт, Д. Белл, Е. Тоффлер, інформаційного суспільства М. Кастельс,	- використання «ефекту захоплюваності» шляхом інвестування у наукові дослідження; - «дифузія капіталу» сприяє використанню високотехнологічного обладнання; - контроль найманих менеджерів над власністю уможливорює втілення передових досягнень НТП; - техноструктуру складає інженерно-технічний персонал; - представники «інтелектуальних технологій» - знання (високотехнологічне) як важіль влади; - процеси генерування, обробки і передачі інформації
неоінституціональна теорія	маржинальний аналіз, методологічний індивідуалізм	прав власності, А. Алчян, Г. Беккер, Р. Коуз, Р. Оноре, трансакційних витрат, О. Вільямсон, суспільного вибору, Дж. Бьюкенен, К. Ерроу, М. Олсон, Д. Мюллер, Г. Таллок, економічних організацій, Ф. Найт, Г. Демзець, К. Менар, нова економічна історія Д. Норт	- об'єкти прав охоплюють блага від матеріальних до безтілесних і, навіть, невідчужувані особисті свободи; - економія на інформаційному обміні шляхом підвищення дієвості інформації, економії на збиранні інформації та «конвергенції очікувань»; - поведінкові передумови: людина може мінімізувати інтелектуальні зусилля якщо володіє обмеженою інформацією; невіддільними від володаря є репутація та ділові зв'язки; - асиметричності інформації, її обмеженість і платність; - трансакції обробки і передачі інформації; - поєднання науки й технології забезпечило виробництво нових знань при постійних витратах, що сприяло розвитку науково-дослідних установ, виникненню систематичного попиту на наукові знання, захисту прав інтелектуальної власності тощо.

Висновки. Проведений нами аналіз наукових поглядів представників інституціональної школи економічної думки щодо поняття власності й привласнення інтелектуального продукту дозволяє стверджувати наступне. Формуються основи конвергентного етапу дослідження привласнення інтелектуального продукту, головні досягнення якого за критерієм ознак атрибутів належності та набуття інтелектуальних сутнісних сил (ІСС) характеризується відмінностями у тотожності їх протилежностей в частині: моноактора ІСС – «індивід – техноструктура»; монопродукта ІСС – «матеріальний – невідчутний (безтілесний)»; моноформ ІСС – «формальні інститути – неформальні інститути».

Список використаної літератури

1. Еволюція ринкових інститутів в Україні: монографія : у 2 ч. Ч.1. / [В.В. Небрат, Н.А Супрун та ін.] за ред канд. екон. Наук В.В Небрат. – К.: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2012. – 332 с.
2. Шаститко А.Е. Новая институциональная экономическая теория. – 3-е изд. перераб. и доп. / А.Е. Шаститко. – М.: Эконом. фак. МГУ; ТЕИС, 2002. - 591 с.
3. Лебединцева Л.А. Социология интеллектуального труда /Л.А. Лебединцева. – СПб.: Изд-во СПбГУ, 2012. – 220 с.
4. Connel R.W. Reflexive intellectual workers and cultural crisis /R.W. Connel// Journal of Sociology, 2006. – March. – Vol. 42. – 5-23.
5. Вилинов А.М. Социологические исследования по проблемам интеллектуальной собственности / А.М. Вилинов // Инновации. - 2008. – № 10. – С. 72-80.
6. Халипова Е.В. Социология интеллектуальной собственности / Е.В. Халипова. – Москва : Луч, 1995. – 126 с.
7. Даль Р.О демократии / Р.О. Даль. – М., 2000. – 280 с.
8. Лейпхарт А. Демократия в многоголосованных обществах. Сравнительное исследование /А. Лейпхарт. – М., 1997. – 320 с.
9. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Р. Арон. – М.: Текст, 1993. – 303 с.
10. Білорус О.Г. Глобальна перспектива і сталий розвиток: (Системні маркетинг. досл.) / О.Г. Білорус, Ю.М. Мацейко. – К.: МАУП, 2005. – 492 с.
11. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : монографія / З.В. Герасимчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 528 с.
12. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дрогунцов, В.С. Міщенко, В.Я. Коваль, О.С. Новоторов, М.М. Паламарчук. – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.

13. Лессинг Л. Свободная культура / Л. Лессинг [Пер. с англ.]. – М.: Прагматика культуры, 2007. – 272 с.
14. Веблен Т. Теория праздного класса: экономическое исследование институций / Т. Веблен. – М.: Прогресс, 1984. – 367 с.
15. Митчелл У. Экономические циклы. Проблема и ее постановка / У. Митчелл. – М.: Госиздат, 1930. – 487 с.
16. Commons J.R. Institutional Economics /J.R. Commons// American Economic Review, 1936. – № 26 (1). – P. 237-249.
17. Носова О.В. Інституціональні підходи до дослідження перехідної економіки /О.В. Носова// Економічна теорія. - 2006. –№ 2. – С.25–36.
18. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли / Б. Селигмен. – М.: Соцэкгиз, 1968. – 600 с.
19. Нестеренко А.Н. Проблемы институционально-эволюционной теории // Экономика и институциональная теория / Под ред. Л.И. Абалкина. – М.: Эдиториал УРСС, 2002. –С.77.
20. Всемирная история экономической мысли: в 6 т. / под ред. В.Н. Черковца. – Т. 5. – М.: Мысль, 1994. – 558 с.
21. Berle A.A. The Modern Corporation and Private Property / A.A. Berle, G.C. Means /A. Vegle. – N.Y., 1934. – 250 p.
22. Гелбрейт Д. Новое индустриальное общество /Д. Гелбрейт. [Пер. с англ.] – М.: Прогресс, 1969. – 308 с.
23. Белл Д. Социальные рамки информационного общества // Новая технократическая волна на Западе/ Отв. ред. Гуревич П.С. – М.: Прогресс, 1986. – 450 с.
24. Тоффлер Е. Третья Хвиля / Е.Тоффлер. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2000. – 480 с.
25. Кастельс М. Информационная эпоха. Экономика, общество, культура / М. Кастельс. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 607 с.
26. Alchian A. Production, information costs, and economic organization /A. Alchian, H. Demsetz// American Economic Review, 1972. – № 5. - P. 777-795.
27. Becker G. S. Human capital: A Theoretical and Empirical Analysis /G.S. Becker. – N. Y., 1964. – 268 p.
28. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз. – М.: Дело, 1993. – 192 с.
29. Капелюшников Р.И. Экономическая теория прав собственности (методология, основные понятия, круг проблем) /Р.И. Капелюшников. – М., 1990. –109 с.
30. Вільямсон О. Економічні інституції капіталізму: фірми, маркетинг, укладення контрактів /О. Вільямсон. – К.: «Артек», 2001. – 472 с.

31. Бьюкенен Дж.М. Суспільні фінанси і суспільний вибір : Два протилежних бачення держави / Д.М. Бьюкенен, Р.А. Масгрейв. [Пер. з англ.] – К.: Вид.Дім "КМ Академія", 2004. – 175 с.
32. Эрроу К. Дж. Коллективный выбор и индивидуальные ценности /К.Дж. Эрроу. – М.: ГУ ВШЭ, 2004. – 204 с.
33. Олсон М. Логіка колективної дії. Суспільні блага і теорія груп / М. Олсон. - К.: Лібра, 2004. – 272 с.
34. Muller D.C. The modern Corporation: Profit, Power, Growth and Performance / D.C. Muller. – Origination: Wheatsheaf books, 1998. – P. 74-134.
35. Бьюкенен Дж. Расчет согласия. Логические основания конституционной демократии / Дж. Бьюкенен // Сочинения. – М., – 1997.
36. Найт Ф. Риск неопределенность и прибыль /Ф. Найт. [Пер. с англ.] – М.: Дело, 2003. – 360 с.
37. Демсець Х. Еще раз о теории фирмы / Х. Демсець // Природа фирмы: Пер. с англ. – М.: Дело, 2001. – 360 с.
38. Менар К. Экономика организаций / К. Менар. [Пер. с фр. под. ред А.Г. Худокормова.] – М.: Инфра-М, 1996. – 160 с.
39. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. [пер. с англ. А.Н. Нестеренко.] – М.: ФЭК «Начала», 1997. – 180 с.
40. Гриценко А.А. Взятничество как институциональный комплекс /А.А. Гриценко, Е.А. Гриценко // Стратегія екон. Розвитку України: Наук. зб. – К.: КНЕ, 2005. – Вип. 4. – С.37-45.
41. Колот А.М. Інститути зайнятості і доходів в новій економіці: глобальні тренди / А.М. Колот, О.О. Герасименко // Проблеми економіки та політичної економіки. – 2018. - №1. – С. 195-235.

References

1. Nebrat, V. and Suprun, N. (2012). *Evoljucija rinkovikh institutiv v Ukraїni* [Evolution of market institutes in Ukraine]. Kyiv: In-t ekon. ta prognozuv. NAN Ukraїni.
2. Shastitko, A. (2001). *Novaja institucional`naja ehkonomicheskaja teorija* [New institutional economic theory]. Moscow: TEIS.
3. Lebedinceva, L. (2012). *Sociologija intellektual`nogo truda* [Sociology of intellectual labour]. Sankt Peterburg: Izd-vo SPbGU.
4. Connel, R.W. (2006). Reflexive intellectual workers and cultural crisis. *Journal of Sociology*, 42, pp. 5-23.
5. Vilinov, A. (2008). *Sociologicheskie issledovanija po problemam intellektual`noj sobstvennosti* [Sociological researches on the problems of intellectual property]. *Innovacii*, 10, pp. 72-80.

6. Khalipova, E. (1996). *Sociologija intelektual`nojj sobstvennosti* [Sociology of intellectual property]. Moscow: Luch.
7. Dal', R. (2000). *O demokratii* [About democracy]. Moscow.
8. Lejppkhar't, A. (1997). *Demokratija v mnogogolosovannykh obhhestvakh. Sravnitel`noe issledovanie* [Democracy is in mnogogolosovannykh societies. Comparative research]. Moscow.
9. Aron, R. (1993). *Demokratija i totalitarizm* [Democracy and totalitarianism]. Moscow.
10. Bilorus, O. (2005). *Global`na perspektiva i stalijj rozvitok: (Sistemni marketol. dosl.)* [Global prospect and steady development : (System market.. res.)]. Kyiv: MAUP.
11. Gerasimchuk, Z. (2008). *Regional`na politika stalogo rozvitku: teorija, metodologija, praktika* [Regional policy of steady development : theory, methodology, practice]. Kyiv: Nadstir'ja.
12. Danilishin, B. (1999). *Prirodno-resursnijj potencial stalogo rozvitku Ukraïni* [Naturally-resource potential of steady development of Ukraine]. Kyiv: RVPS Ukraïni.
13. Lessing, L. (2007). *Svobodnaja kul`tura* [Free culture]. Moscow: Pragmatika kul`tury.
14. Veblen, T. (1984). *Teorija prazdnogo klassa: ehkonomicheskoe issledovanie institucijj* [Theory of idle class : economic research of institutes]. Moscow: Progress.
15. Mitchell, U. (1930). *Ehkonomicheskie cikly. Problema i ee postanovka* [Economic cycles. Problem and her raising]. Moscow: Gosizdat.
16. Commons, J. (1936). Institutional Economics. *American Economic Review*, 26 (1), pp. 237-249.
17. Nosova, O. (2006). *Institucional`ni pidkhodi do doslidzhennja perekhidnoi ekonomiki* [The institutional going is near research of transitional economy]. *Ekonomichna teorija*, 2, pp. 25–36.
18. Seligmen, B. (1968). *Osnovnye techenija sovremennoj ehkonomicheskoyj mysli* [Basic flows of modern economic idea]. Moscow: Socehgiz.
19. Nesterenko, A. (2002). *Ehkonomika i institucional`naja teorija* [Economy and institutional theory]. Moscow: Ehditorial URSS.
20. Cherkovec, V. (1994). *Vsemirnaja istorija ehkonomicheskoyj mysli v 6 t.* [World history of economic think in 6 v.]. V. 5. Moscow: Mysl'.
21. Berle, A. and Means, G. (1934). *The Modern Corporation and Private Property*. N.Y.

22. Gelbrejtt, Dzh. (1969). *Novoe industrial'noe obhhestvo* [New industrial society]. Moscow: Progress.
23. Bell, D. (1986). Social'nye ramki informacionnogo obhhestva. In: *Novaja tekhnokraticeskaja volna na Zapade*. Moscow: Progress.
24. Toffler, E. (2000). *Tretja Khvilja* [Third Wave]. Kyiv: Vsesvit.
25. Kastel's, M. (2000). *Informacionnaja ehpokha. Ehkonomika, obhhestvo, kul'tura* [Informative epoch. Economy, society, culture]. Moscow: GUVSHEH.
26. Alchian, A. and Demsetz, H. (1972). Production, information costs, and economic organization. *American Economic Review*, 5, pp. 777-795.
27. Becker, G. (1964). *Human capital: A Theoretical and Empirical Analysis*. N. Y.
28. Kouz, R. (1993). *Firma, rynok i pravo* [Firm, market and right]. Moscow: Delo.
29. Kapeljushnikov, R.I. (1990). *Ehkonomicheskaja teorija prav sobstvennosti (metodologija, osnovnye ponjatija, krug problem)* [Economic theory of ownership (methodology, basic concepts, circle of problems) rights]. Moscow.
30. Vil'jamson, O. (2001). *Ekonomichni institucii kapitalizmu: firmi, marketing, ukladennja kontraktiv* [Economic institutes of capitalism : firms, marketing, contracting]. Kyiv: Artek.
31. B'jukenen, D. and Masgrejiv, R. (2004). *Suspil'ni finansi i suspil'nij vibir: Dva protilezhnikh bachennja derzhavi* [Public finances and public choice: Two opposite visions of the state]. Kyiv: KM Akademija.
32. Ehrrou, K. (2004). *Kollektivnyjj vybor i individual'nye cennosti* [Collective choice and individual values]. Moscow: GU VSHEH.
33. Olson, M. (2004). *Logika kolektivnoї diї. Suspil'ni blaga i teorija grup* [Logic of collective action. Public benefits and theory of groups]. Kyiv: Libra.
34. Muller, D. (1998). *The modern Corporation: Profit, Power, Growth and Performance*. Wheatsheaf books, Origination.
35. B'jukenen, D. and Tallok, G. (1997). *Raschet soglasija. Logicheskie osnovanija konstitucionnoj demokratii* [Calculation of consent. Logical grounds of constitutional democracy]. Moscow.
36. Najjt, F. (2003). *Risk neopredelennost' i pribyl'* [A risk is a vagueness and income]. Moscow: Delo.
37. Demsec, KH. (2001). Ehhe raz o teorii firmy [Once again about the theory of firm]. In: *Priroda firmy* [Nature firms]. Moscow: Delo.
38. Menar, K. (1996). *Ehkonomika organizacij* [Economy of organizations]. Moscow: Infra-M.

39. Nort, D. (1997). *Instituty, institucional`nye izmenenija i funkcionirovanie ehkonomiki* [Institutes, institutional changes and functioning of economy]. Moscow: Nachala.

40. Gricenko, A. and Gricenko, E. (2005). *Vzjatochnichestvo kak institucional`nyjj kompleks* [Korruption as institutional complex]. *Strategija ekon. Rozvitku Ukraini*, 4, pp. 37-42.

41. Kolot, A. and Herasymenko, O. (2018). *Instytuty zainiatosti i dokhodiv v novii ekonomitsi: hlobalni trendy* [Institutes of Employment and Income in the New Economy: Global Trends]. *Problemy ekonomiky ta politychnoi ekonomiky*, 1, pp. 195-235.

Leonidov I., Ph.D. in Economics, Associate Professor, National Metallurgical Academy of Ukraine

Institutional of problems of ownership and appropriation of intellectual product in international economic thought

In the article was opened up the looks of institutional direction of economic idea on the concepts of ownership and appropriation in international economy. The basic method of research of ownership and appropriation of socially-institutional school was analyzed. Used by representatives of institutional direction the interdisciplinary approach at interpretation of ownership and appropriation was discovered. It is found out, that according to this approach scientists distinguished in the appropriation of intellectual product the economic, social and political-legal features. The conditions of realization of appropriation of intellectual product by the institutional system (regulation of access) was substantiated. Priority of institutional researches the appropriation of intellectual product that concentrated on the government specification and norms of laws was determined. Formalization of activity of institutional subjects that appropriation of intellectual product by laws, rules, traditions, customs, norms was distinguished. Differentiation of the stages of forming the conception of appropriation of intellectual product per by a criterion of extraction of basic features of attributes of interaction of belonging and acquisition the intellectuals of essence of forces was disclosed. Suggestions in relation to deepening of researches of attributes of interaction of belonging and acquisition the intellectuals of essence of forces, what based on the institutional developments, was proposed.

Key words: ownership, appropriation, intellectual product, belonging, acquisition, attributes intellectuals of essence of forces.

Леонидов И.Л., к.э.н., доцент, Национальная металлургическая академия Украины

Институциональная проблематика собственности и присвоения интеллектуального продукта в международной экономической мысли

В статье раскрывается часть взглядов представителей институционального направления экономической мысли, которая посвящена понятиям собственности и присвоения в международной экономике. Проанализирован основной метод исследования собственности и присвоения в социально-институциональной школе. Обнаружено использование представителями институционального направления междисциплинарного подхода при трактовке собственности и присвоения. Выяснено, что соответственно этому подходу ученые выделяли в присвоении интеллектуального продукта экономические, социальные, политико-правовые признаки. Обоснованы условия реализации присвоения интеллектуального продукта институциональной системой (регламентация доступа). Определенно, что приоритет институциональных исследований присвоения интеллектуального продукта сконцентрирован на государственной спецификации и нормах

законов. Выделена формализация деятельности институциональных субъектов присвоения интеллектуального продукта законами, правилами, традициями, обычаями, нормами. Раскрыто разграничение этапов формирования концепции присвоения интеллектуального продукта по критерию выделения основных признаков атрибутов взаимодействия принадлежности и обретения интеллектуальных сущностных сил. Внесенные предложения относительно углубления исследований признаков атрибутов взаимодействия принадлежности и обретения интеллектуальных сущностных сил на основе институциональных разработок.

Ключевые слова: собственность, присвоение, интеллектуальный продукт, принадлежность, обретение, атрибуты интеллектуальных сущностных сил.

Рекомендована до публікації 12.11.2019 р.

Надійшла до редакції 14.10.2019 р.